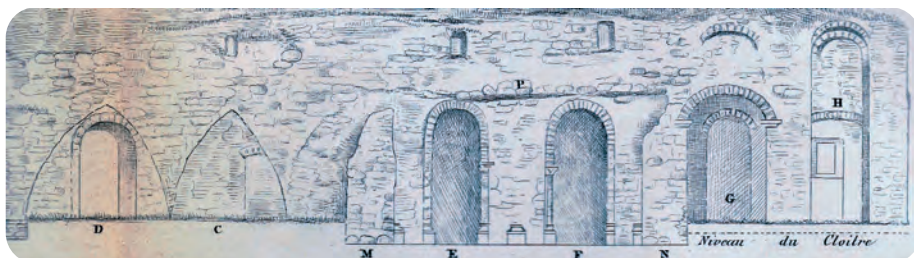

BEDDENZAKKEN VOOR BAAFSE MONNIKEN

Marc Hanson

Matrassen zoals wij die kennen, bestonden in de middeleeuwen nog lang niet. Stro en kaf (de pelletjes van granen die vrijkomen bij het dorsen met vlegels), waren het meest voorkomende vulsel van de tijken (ruw linnen) beddenzakkén, maar dat stond onderaan op de lijst van het comfortniveau. Het puntig afgesneden stro kon bijvoorbeeld vervelend door de tijk heen prikken. Hoger aangeschreven vulsels waren zaagsel, zeewier, houtkrullen, (paarden)haar, wol(knipsels) en vooral donsveren van vogels.

Toen de monniken van de Sint-Baafsabdij nog sober leefden en de minste luxe verboden was, zullen ze ook wel op met stro gevulde beddenzakkén geslapen hebben. Maar naargelang de drang naar meer (persoonlijk) comfort en enige luxe groter werd (zeker vanaf de dertiende eeuw), zal het vulsel van de matrassen zijn opgeschoven in de richting van dons. Maar zelfs dan diende een monnikenbed om in te slapen en niet om ermee te pronken. Dit was wel het geval bij de rijke stedelijke patriciërs, voor wie het bed (en het bijbehorende beddengoed) een zeer waardevol meubel was, dat ze graag wilden laten zien. Hun bedden stonden toen nog niet in aparte vaste slaapkamers, maar zowat overal in huis. Dat van de ouders stond zelfs in de ‘zaal’, waar het sociale leven van de rijke familie zich afspeelde.

Afb. 1. Tekening door Auguste Van Lokeren, overgenomen uit zijn *Histoire de l'Abbaye de Saint-Bavon et de la crypte de Saint-Jean à Gand*, Hebbelinck, Gent, 1855. Ze tonen de dichtgemaakte vensters in de westgevel van de slaapzaal boven de kapittelzaal

Afb. 2. Romaans venster met middenzuiltje in de oostelijke wand van dezelfde zaal (foto 2018).

Naast hun uiteenlopende kwaliteiten, hadden alle vulsels typische ongemakken en nadelen. Veerpluis en -stof waren aantrekkelijk voor insecten, die in de zomer gemakkelijk via de ramen binnenkwamen. In de abdij konden de ramen van het dormitorium enkel door houten luiken worden afgesloten. Paardenhaar en wol begonnen nogal eens te stinken, wat dan bestreden werd met geurende kruiden. Wol kwam gemakkelijk onder de mot te zitten. Het koken ervan was een lastige en omslachtige oplossing. Het dons werd van ganzen en eenden geplukt, en was duur. Vooral dat van de eidereend was gegeerd. De wetenschappelijke soortnaam *mollissima* duidt erop: die betekent zoveel als allerzachtst.

Voor lekenbroeders en knechten, die zelf enkel over strozakken of misschien alleen maar stro beschikten, brachten de bedden van de monniken dus heel wat werk met zich. Ze moesten de matrassen regelmatig keren en opschudden om bijvoorbeeld de veren te laten luchten en klitten of overdreven doorzakken te vermijden. Geregeld moesten ze de inhoud ervan helemaal vernieuwen.

Matrassen waren toen immers niet alleen een toevluchtsoord voor bedwantsen, mijten, vlooiën en motten (die dol waren op de inhoud ervan), maar zelfs voor muizen en ratten. Deze dieren werden fel maar soms zonder veel succes bestreden, want behalve ongemak (geritsel!) brachten ze ook ziekten over. Kortom, in de middeleeuwen (en zelfs nog veel later) was er heel wat werk nodig om de monniken een enigszins redelijke nachtrust te garanderen. Ze moesten immers elke dag zeer vroeg 'uit de veren'. Iets wat de slapers in donsveren misschien moeilijker viel?

Literatuur

Devriese, L. (2015). Slaapcomfort voor rijk en arm (Gent, 14de-17de eeuw). In: *Van Mensen en Dingen*, jg. 13, p. 10-32.